MUQADDIMA

Ushbu Konvensiyaga ishtirokchi-davlatlar,

Birlashgan Millatlar Òashkiloti Nizomida e'lon qilingan tamoyillarga muvofiq, jamiyat barcha a'zolarining o'ziga xos bo'lgan qadr-qimmati, teng va ajralmas huquqlari yer yuzasida erkinlik, adolat va tinchlikni ta'minlashning asosi ekanligi e'tirof etilganini hisobga olib,

Birlashgan Millatlar Òashkilotining xalqlari Nizomda insonning asosiy huquqlariga, inson shaxsining sha'ni va qadr-qimmatiga bo'lgan o'z ishonchlarini tasdiqlaganliklari hamda ijtimoiy taraqqiyot va turmush sharoitlarini yaxshilash borasida ko'maklashishga ahd qilganliklarini e'tiborga olib,

Birlashgan Millatlar Òashkiloti Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi va inson huquqlari to'g'risidagi xalqaro hujjatlarda har bir inson mazkur hujjatlarda ko'rsatib qo'yilgan huquq hamda erkinliklarga irqi, tana rangi, jinsi, tili, dini, siyosiy yoki boshqa e'tiqodlari, milliy yoki ijtimoiy kelib chiqishi, mulkiy ahvoli, tug'ilishi yoki boshqa holatlar bilan bog'liq belgilariga ko'ra har qanday tafovutdan qat'i nazar, ega bo'lishini e'lon qilganligi va rozilik bildirganligini e'tirof etib,

Birlashgan Millatlar Òashkiloti Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasiga bolalar alohida g'amxo'rlik va yordam huquqiga egadirlar, deb e'lon qilganligini eslatib,

jamiyatning asosiy tashkiloti hisoblanmish oila va tibbiy muhitga uning barcha a'zolari, ayniqsa, bolalar o'sib-ulg'ayishlari va farovonlikka ega bo'lishlari uchun jamiyat doirasidagi majburiyatlarni o'z zimmasiga to'liq oladigan bo'lishiga erishish maqsadida zarur himoya va yordam bilan ta'minlanishi lozim ekanligiga ishonch hosil qilgan holda,

bolaning shaxsi sog'lom va har tomonlama uyg'unlashgan holda kamoloti uchun u oila g'amxo'rligida, baxt, mehr-muhabbat va ongli tushunish vaziyatida o'sishi zarurligini e'tirof etib,

bola jamiyatda mustaqil hayotga to'la tayyorlanishi va Birlashgan Millatlar Òashkiloti Nizomida e'lon qilingan g'oyalar ruhida, ayniqsa, tinchlik, qadr-qimmat, sabr-toqat, erkinlik, tenglik va birdamlik ruhida tarbiyalanishi lozimligini hisobga olib,

bolani mana shunday alohida himoya qilish zarurligi 1924 yilgi Bola huquqlari Jeneva deklaratsiyasida va 1959 yil 20 noyabrda BMÒning Bosh Assambleyasi tomonidan qabul qilingan Bola huquqlari deklaratsiyasida ko'zda tutilganligini va Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi, Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risida xalqaro paktda (jumladan, 23- va 24-moddalarda), Iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlar to'g'risida xalqaro paktda (jumladan, 10-modda), shuningdek, ixtisoslashgan muassasalar hamda bolalarning farovonligi masalalari bilan shug'ullanuvchi xalqaro tashkilotlarning Nizomlari va tegishli hujjatlarida e'tirof etilganligini e'tiborga olib,

Bola huquqlari deklaratsiyasida ko'rsatib o'tilganidek, «bola, agar u jismoniy va aqliy jihatdan kamolotga yetishmagan bo'lsa, maxsus ravishda muhofaza va g'amxo'rlikka, binobarin, tug'ilguncha va tug'ilgandan keyin ham munosib darajadagi huquqiy himoyaga muhtoj» ekanligini e'tiborga olib,

Ijtimoiy va huquqiy tamoyillar to'g'risidagi deklaratsiyaning bolalar himoyasi va farovonligi, ayniqsa, bolalarni milliy va xalqaro darajalarda

ASOSIY QOIDALARNING QISQACHA NORASMIY BAYONI

MUQADDIMA

Muqaddimada Birlashgan Millatlar Òashkilotining dasturiy prinsiplari va inson huquqlariga doir bir qancha tegishli faktlar va deklaratsiyalarning muayyan qoidalari tilga olingan. Unda bolalar o'z ehtiyojmandligidan kelib chiqib maxsus ravishda muhofaza va g'amxo'rlikka muhtoj ekani ta'kidlangan, bolalarni himoyalash borasidagi asosiy g'amxo'rlik va mas'uliyat oilalar zimmasida ekaniga alohida e'tibor qaratilgan. Unda, shuningdek, bolani tug'ilguncha va tug'ilganidan keyin ham huquqiy va boshqa jihatlardan munosib darajada himoyalash zarurligi, bola mansub bo'lgan xalqning madaniy qadriyatlarini hurmat qilish zarurligi hamda bola huquqlarini himoyalash ishida xalqaro hamkorlik hayotiy muhim ahamiyatga egaligi o'z tasdig'ini topgan.

tarbiyalashga berish hamda asrab olish paytidagi himoyasi va farovonligiga doir qoidalariga, Birlashgan Millatlar Òashkilotining Balog'atga yetmagan bolalarga nisbatan odil sudlov yuritishga doir minimal standart qoidalari ("Pekin qoidalari") va Favqulodda holatlarda va qurolli mojarolar davrida ayollar va bolalarni himoya qilish to'g'risida deklaratsiya qoidalariga tayanib,

jahondagi barcha mamlakatlarda nihoyatda og'ir sharoitlarda yashayotgan bolalar borligi hamda ular alohida e'tiborga muhtoj ekanliklarini e'tirof etib,

bolaning himoya qilinishi va uyg'un ravishda rivojlanishi uchun har bir xalqning an'analari va madaniy qadriyatlari muhim ahamiyat kasb etishini munosib tarzda hisobga olib,

har bir mamlakatda, jumladan, rivojlanayotgan mamlakatlarda bolalarning turmush sharoitlarini yaxshilash uchun xalqaro hamkorlik qilishning muhimligini e'tirof etib,

quyidagilar haqida kelishib oldilar:

I QISM

1-modda

"BOLA" ÒUSHUNCHASI ÒA'RIFI

18 yoshga to'lmagan shaxs bola deb e'tirof etiladi, milliy qonunlarga muvofiq balog'at yoshi sifatida yanada kichikroq yosh belgilangan holatlar bundan mustasno.

Ushbu Konvensiyaning maqsadlari uchun 18 yoshga to'lmagan har bir inson zoti, agar bolaga nisbatan qo'llaniladigan qonun bo'yicha u ertaroq balog'atga yetmagan bo'lsa, bola hisoblanadi.

2-modda

KAMSIÒISHLARGA BARHAM BERISH

Barcha huquqlar barcha bolalarga istisnosiz ravishda, birdek tegishlidir. Davlat bolani kamsitishning har qanday shakllaridan muhofaza etishga va uning huquqlarini himoyalash bo'yicha zarur choralarni ko'rishga majbur.

1. Ishtirokchi-davlatlar ushbu Konvensiyada o'z ta'sir doirasida bo'lgan har bir bola uchun ko'zda tutilgan barcha huquqlarni, hech qanday kamsitishlarsiz, irqi, tana rangi, jinsi, tili, dini, siyosiy yoki boshqa e'tiqodlari, milliy, etnik yoki ijtimoiy kelib chiqishi, mulkiy ahvoli, bolaning sog'lig'i va tug'ilishi, uning ota-onasi yoki qonuniy vasiysi yoki biror-bir boshqa holatlardan qat'i nazar, hurmat qiladilar hamda shu huquqlarni ta'minlab beradilar.

2. Ishtirokchi-davlatlar bola, uning ota-onasi, qonuniy vasiysi yoki boshqa oila a'zolarining qarashlari yoki e'tiqodida o'z ifodasini topadigan maqom, faoliyat asosida kamsitish yoki jazolashning barcha shakllaridan bolaning himoyasini ta'minlash uchun hamma zarur choralarni ko'radilar.

3-modda

BOLA HUQUQLARINI YAXSHIROQ ÒA'MINLASH

Bolaga nisbatan barcha xatti-harakatlarda to'laligicha uning manfaatlari hisobga olingan bo'lishi kerak. Ota-onasi yohud zimmasiga shunday mas'ulyat yuklatilgan boshqa shaxslar bolaga g'amxo'rlik qilmagan taqdirda, davlat bola to'g'risida tegishlicha g'amxo'rlikni ta'min etishi zarur.

1. Bolalarga nisbatan barcha xatti-harakatlarda, ular ijtimoiy ta'minot masalalari bilan shug'ullanuvchi davlat yoki xususiy muassasalar, sudlar, ma'muriy yoki qonun chiqaruvchi organlar tomonidan sodir etiladimi-yo'qmi, bundan qat'i nazar, bolaning manfaatlari yaxshiroq ta'minlanishiga birinchi darajali e'tibor beriladi.

2. Ishtirokchi-davlatlar o'z zimmasiga bolani uning farovonligi uchun zarur hisoblangan himoya va g'amxo'rlik bilan ta'minlash, bunda uning ota-onasi, vasiysi yoki qonun bo'yicha uning uchun javobgar sanalmish boshqa shaxslarning huquq va majburiyatlarini e'tiborda tutishni hisobga oladilar hamda ana shu maqsadda barcha qonuniy va ma'muriy chora-tadbirlarni ko'radilar.

3. Ishtirokchi-davlatlar bolalar haqida g'amxo'rlik ko'rsatish yoki ularni himoya qilish uchun mas'ul hisoblangan organlar, muassasalar va xizmatlar vakolatli organlar tomonidan belgilab qo'yilgan me'yorlarga, xususan, xavfsizlik va sog'liqni saqlash sohasida va ulardagi xodimlarning soni va ishga yaroqliligi, shuningdek, vakolatli nazorat olib borishi nuqtai nazaridan belgilangan me'yorlarga javob berishlarini ta'minlaydilar.

4-modda

HUQUQLARNI AMALGA OSHIRISH

Davlat ushbu Konvensiyada e'tirof etilgan huquqlarni amalga oshirish uchun barcha chora-tadbirlarni qo'llashi shart.

Ishtirokchi-davlatlar ushbu Konvensiyada e'tirof etilgan huquqlarni amalga oshirish uchun barcha zarur qonuniy, ma'muriy va boshqa choralarni ko'radilar. Iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlarga nisbatan ishtirokchi-davlatlar bunday choralarni o'zlarida mavjud bo'lgan imkoniyatlar doirasida, mumkin qadar yuqori darajada zarurat tug'ilgan taqdirda esa xalqaro hamkorlik doirasida qabul qiladilar.

5-modda

OILA ÒARBIYASI VA BOLANING RIVOJLANIB BORAYOÒGAN QOBILIYAÒLARI

Davlat bolaning rivojlanib borayotgan qobiliyatlariga muvofiq ravishda uning tarbiyasi bo'yicha ota-ona va kengaytirilgan oilaga tegishli huquq va majburiyatlarni hurmat qilishi darkor.

Ishtirokchi-davlatlar ota-onaning va tegishli holatlarda kengaytirilgan oila a'zolari yoki mahalliy urf-odatlarda ko'zda tutilganidek, jamoaning vasiylar yoki qonun bo'yicha bola tarbiyasi uchun javobgar hisoblangan boshqa shaxslarning ushbu Konvensiyada e'tirof etilgan huquqlarni amalga oshirishda munosib darajada bolani boshqarish va unga rahbarlik qilish hamda bu ishni bolaning rivojlanib borayotgan qobiliyatlariga muvofiq holda bajarishdagi mas'uliyati, huquq va majburiyatlarini hurmat qiladilar.

6-modda

OMON YASHASH VA RIVOJLANISH

Har bir bola yashash uchun ajralmas huquqqa ega va davlat bolaning omon yashashi va sog'lom rivojlanishini ta'min etishga majbur.

1. Ishtirokchi-davlatlar har bir bola yashash uchun ajralmas huquqqa ega ekanligini e'tirof etadilar.

2. Ishtirokchi-davlatlar bolaning omon yashashi va sog'lom rivojlanishi uchun mumkin qadar yuqori darajada imkoniyat yaratib beradilar.

7-modda

ISM VA FUQAROLIK

Bola tug'ilgan zahoti ism bilan atalish huquqiga ega. Bola fuqarolik olish va, iloji boricha, o'z ota-onasi kimligini bilish, shuningdek, ularning g'amxo'rliklaridan bahramand bo'lish huquqlariga egadir.

1. Bola tug'ilgan zahoti ro'yxatga olinadi va tug'ilgan daqiqasidan boshlab ism bilan atalish va fuqarolikka ega bo'lish, shuningdek, iloji boricha, o'z ota-onasini bilish va ularning g'amxo'rliklaridan bahramand bo'lish huquqlarini olishga haqli hisoblanadi.

2. Ishtirokchi-davlatlar bunday huquqlarni o'z milliy qonunchiliklariga muvofiq amalga oshirilishini, ularning majburiyatlari shu sohaga tegishli xalqaro hujjatlarga asosan, xususan, agar bola boshqa fuqarolikka ega bo'lmagan taqdirda bajarilishini ta'minlaydilar.

8-modda

O'ZIGA XOS XUSUSIYAÒLARNI SAQLAB QOLISH

Davlat bolaning o'ziga xos xususiyatlariga doir asosiy jihatlarni himoya etishga va,

1. Ishtirokchi-davlatlar qonunda ko'zda tutilganidek, bolaning o'ziga xos xususiyatlari jumladan, fuqaroligi, ismi va oilaviy aloqalarini saqlab qolish huquqini hurmat qilish, qonunga zid ravishda aralashuvga yo'l qo'ymaslik majburiyatini oladilar.

2. Agar bola o'ziga xoslik elementlarining bir yoki barcha qismlaridan g'ayriqonuniy ravishda mahrum etilgan bo'lsa, ishtirokchi-davlatlar uning bu xususiyatlari tezroq tiklanishi uchun zarur yordam va himoyalashni ta'minlaydilar.

zarur hollarda, qayta tiklashga majbur. Bunday asosiy jihatlarga ism, fuqarolik va oilaviy aloqalar mansubdir.

9-modda

OÒA-ONADAN AYRI YASHASH

Bola ota-onasi bilan birga yashash huquqiga ega, bunday yashash bolaning eng yaxshi manfaatlariga xalal beradigan holatlar bundan mustasno. Bola, shuningdek, ota-onasining bittasi yoki har ikkovidan ayrilgan hollarda ularning ikkalasi bilan ham aloqalarini saqlab qolish huquqiga ega.

1. Ishtirokchi-davlatlar bola o'z ota-onasidan ularning xohishlariga zid ravishda ayrilib qolmasligini ta'minlaydilar, vakolatli organlar sud qaroriga binoan qo'llanilgan qonun va tartib-rusumga muvofiq tarzda bunday ayrilish bolaning eng yaxshi manfaatlari yo'lida zarur deb topgan holatlar bundan mustasnodir. Bunday ajrim, masalan, ota-ona bolaga shafqatsizlik bilan munosabatda bo'lgan yoki uning haqida g'amxo'rlik qilmay qo'ygan yohud ota-ona alohida yashayotgan hamda bola yashaydigan joyga nisbatan qaror qabul qilish zarurati paydo bo'lgan u yoki bu aniq holatda zarur bo'lishi mumkin.

2. Ushbu moddaning 1-bandiga muvofiq holda ishni har qanday sharoitda ko'rib chiqish jarayonida barcha manfaatdor tomonlarga muhokamada qatnashish va o'z nuqtai nazarini bayon qilish imkoniyati beriladi.

3. Ishtirokchi-davlatlar ota-onasining bittasi yoki har ikkovidan ham ayrilgan bolaning ular bilan muntazam ravishda shaxsiy munosabatlar va to'g'ridan-to'g'ri aloqalar bog'lab turish huquqini hurmat qiladilar, bunday munosabatlar bolaning eng yaxshi manfaatlariga zid keladigan bo'lsa bundan mustasno bo'ladi.

4. Ishtirokchi-davlat tomonidan qabul qilingan biror-bir qaror, masalan, hibsga olish, qamash, surgun qilish, deportatsiya yoki ota-onadan bittasi yohud ikkovining ham yoki bolaning o'limi (ana shu shaxs davlat ixtiyorida bo'lgan paytda har qanday sababga ko'ra ro'y bergan o'lim ham shunga kiradi) tufayli sodir bo'lgan bo'lsa, ishtirokchi-davlat ota-onaga, bolaga yoki, agar zarurat tug'ilsa, oilaning boshqa a'zosiga ularning iltimosiga binoan oilaning yo'qolgan a'zosi (a'zolari yashab turgan joy) haqida, zarur axborotni agar bu bolaning farovonligiga ziyon keltirmaydigan bo'lsa yetkazib beradi. Ishtirokchi-davlatlar bunday iltimosni qondirish o'z-o'zidan tegishli shaxs (shaxslar) uchun nohush oqibatlarga olib kelmasligini ta'min etadilar.

10-modda

OILANI BIRLASHÒIRISH

Bolalar va ularning ota-onalari oilani birlashtirish yohud bola bilan ota-ona o'rtasidagi shaxsiy munosabat va to'g'ridan-to'g'ri aloqalarni bog'lab turish maqsadida har qanday mamlakatni tark etish va o'z mamlakatiga qaytib kelish huquqiga ega.

1. Ishtirokchi-davlatlarning 9-moddadagi 1-band bo'yicha majburiyatiga muvofiq bola yoki uning ota-onasi oilani birlashtirish maqsadida ishtirokchi-davlatga kirish yohud undan chiqish uchun bergan arizalari ishtirokchi-davlatlar tomonidan ijobiy, insonparvarlik ruhida va tezkorlik bilan ko'rib chiqilishi lozim. Ishtirokchi-davlatlar bunday iltimoslar arizachilar va ularning oila a'zolari uchun nohush oqibatlar keltirib chiqarmasligini ta'minlaydilar.

2. Ota-onasi turli davlatlarda yashayotgan bola alohida holatlardan tashqari, otasi va onasi bilan muntazam ravishda shaxsiy munosabatlar va to'g'ridan-to'g'ri aloqalar bog'lab turish huquqiga egadir. Ana shu maqsadda 9-moddaning 2-bandi bo'yicha ishtirokchi-davlatlarning majburiyatlariga muvofiq ishtirokchi-davlatlar bolaning va ota-onasining har qanday mamlakatni tark etish, jumladan, o'z mamlakatini tashlab ketish va unga qaytib kelish huquqini hurmat qiladilar. Har qanday mamlakatni tark etish huquqiga nisbatan qonunda belgilab qo'yilgan va davlat xavfsizligini, jamoat

tartibini (ordre public), aholining sog‘lig‘i va ma'naviyati hamda boshqa shaxslarning huquq va erkinliklarini saqlash uchun zarur hisoblangan, ushbu Konvensiyada e'tirof etilgan boshqa huquqlarga mos tushadigan cheklashlargina amalda bo‘ladi.

11-modda

G‘AYRIQONUNIY KO‘CHIRISH VA QAYÒARIB BERMASLIK

Davlat bolani ota-onasidan biri yohud uchinchi tomon o‘g‘irlab ketishi yoki bolaning chet elda ushlab turilishiga barham berishga va bunday hollarda tegishli barcha chora-tadbirlarni qo‘llashga majbur.

1. Ishtirokchi-davlatlar bolalarning g‘ayriqonuniy ravishda ko‘chirilishiga va chet eldan qaytmasligiga qarshi kurash olib borish uchun chora-tadbirlar ko‘radilar.

2. Ana shu maqsadda ishtirokchi-davlatlar ikki tomonlama yoki ko‘p tomonlama bitimlar tuzilishiga yohud amaldagi bitimlarga qo‘shilishga ko‘maklashadilar.

12-modda

BOLANING DUNYOQARASHI

Bola o‘z qarashlarini erkin ifoda etish huquqiga ega, binobarin, ana shu bolaga taalluqli har qanday masalani hal etish chog‘ida uning ushbu qarashlari hisobga olinmog‘i lozim.

1. Ishtirokchi-davlatlar o‘zining qarashlarini shakllantirishga qodir bolaga ana shu qarashlarni bolaga taalluqli barcha masalalar bo‘yicha erkin ifoda etish huquqini ta'minlaydilar, binobarin, bolaning qarashlariga uning yoshi va yetukligiga muvofiq munosib darajada e'tibor beriladi.

2. Ana shu maqsadda bolaga, jumladan, bolaga taalluqli har qanday sud yoki ma'muriy muhokama paytida, bevosita, vakil yohud tegishli organ orqali milliy qonunchilikning prosessual me'yorlarida ko‘zda tutilgan tartibda o‘zining fikrlarini ular tomonidan eshitish imkoniyati beriladi.

13-modda

FIKRNI ERKIN IFODALASH

Bola o‘zining qarashlarini ifoda etish, axborot olish, chegaralardan qat'i nazar, axborot va g‘oyalarni uzatish huquqiga ega.

1. Bola o‘zining fikrini erkin ifodalash huquqiga ega: bu huquq har qanday turdagi axborotni, chegarasidan qat'i nazar, og‘zaki, yozma yoki bosma shaklda, san'at asari ko‘rinishida yoki bolaning tanloviga ko‘ra boshqa vositalar yordamida izlash, olish va uzatish erkinligini o‘z ichiga oladi.

2. Bunday huquqning amalga oshirilishi ba'zi bir cheklashlarga duch kelishi mumkin, biroq bunday cheklashlar faqat qonunda ko‘zda tutilgan cheklashlardan iborat bo‘ladi, bu quyidagilar uchun zarur:

a) boshqa shaxslarning huquqlari va obro‘sini hurmat qilish uchun;

b) davlat xavfsizligi yoki jamoat tartibini (ordre public), aholining sog‘lig‘i yoki ma'naviyatini muhofaza qilish uchun.

14-modda

FIKR, VIJDON VA DIN ERKINLIGI

Davlat, ota-onaning tegishli rahbarligi ostida, bolaning fikrlash, vijdon va din erkinligini hurmat qilishi zarur.

1. Ishtirokchi-davlatlar bolaning fikrlash, vijdon va din erkinligi huquqini hurmat qiladilar.

2. Ishtirokchi-davlatlar ota-onaning hamda tegishli holatlarda qonuniy vasiylarning bolaga uning rivojlanayotgan qobiliyatlariga muvofiq keladigan usul orqali bola huquqini amalga oshirishda rahbarlik qilish huquqi va majburiyatlarini hurmat qiladilar.

3. O‘z dini yoki e'tiqodini targ‘ib qilish erkinligi faqat qonunda belgilangan hamda davlat xavfsizligini, jamoat tartibini, aholining ma'naviyati va sog‘lig‘ini saqlash yoki boshqa shaxslarning asosiy huquq va erkinliklarini himoya qilish uchun zarur hisoblangandagina cheklanishi mumkin.

15-modda

ASSOTSIATSIYA ERKINLIGI

Bola boshqa kishilar bilan uchrashish va assotsiatsiyalarga kirish yohud ularni tashkil etish huquqiga ega.

1. Ishtirokchi-davlatlar bolaning assotsiatsiya va tinch yig‘ilishlar erkinligi huquqini e'tirof etadilar.

2. Bu huquqning amalga oshirilishiga nisbatan biror-bir cheklashlar qo‘llanilmaydi, qonunga muvofiq qo‘llaniladigan va demokratik jamiyatda davlat xavfsizligi yoki jamiyat xavfsizligi, jamoat tartibi (ordre public) manfaatlari yo‘lida, aholining sog‘lig‘i yoki ma'naviyatini saqlash, boshqa shaxslarning huquq va erkinliklarini himoya qilish uchun zarur bo‘lgan cheklashlar bundan mustasnodir.

16-modda

SHAXSIY HAYOÒGA BO‘LGAN HUQUQLAR HIMOYASI

Bolalar o‘zlarining shaxsiy hayoti, turmushi va oilaviy hayotiga, shuningdek, o‘z yozishmalariga aralashuvdan himoyalanish, tuhmat va bo‘htonlardan muhofazalanish huquqlariga ega.

1. Birorta bola uning shaxsiy hayot, oilaviy hayot, uy-joy daxlsizligi yoki pochta orqali yuboriladigan narsalarning maxfiyligiga bo‘lgan huquqi amalga oshirilishiga o‘zboshimchalik bilan yoki qonunga zid ravishda aralashish yohud uning sha'ni va obro‘siga g‘ayriqonuniy tajovuz qilish ob'ekti bo‘lishi mumkin emas.

2. Bola ana shunday aralashishlar yoki tajovuz qilishlardan qonun yo‘li bilan himoyalanish huquqiga egadir.

17-modda

ÒEGISHLI AXBOROÒDAN BAHRAMAND BO‘LISH

Davlat bolalarning turli xil manbalardan olinadigan axborot va materiallardan bahramand bo‘lishini ta'minlashi zarur, u ommaviy axborot vositalari tomonidan bolaning ijtimoiy va madaniy rivojiga ko‘mak-lashadigan materiallar tarqa-tilishini rag‘batlantirishi hamda bolalarni zararli axborotdan muhofaza etish choralarini ko‘rishi darkor.

Ishtirokchi-davlatlar ommaviy axborot vositalarining muhim mavqeini e'tirof etadilar hamda bola turli xil milliy va xalqaro manbalarning axborotlari hamda materiallari, ayniqsa, ijtimoiy, ma'naviy va axloqiy farovonlikka, shuningdek, bolaning sog‘lom, jismoniy va ruhiy rivojlanishiga ko‘maklashishga qaratilgan axborotlardan bahramand bo‘lishini ta'minlaydilar. Shu maqsadda ishtirokchi-davlatlar:

a) ommaviy axborot vositalarini ijtimoiy va madaniy yo‘nalishdagi hamda 29-modda ruhidagi bola uchun foydali axborot va materiallarni tarqatishga rag‘batlantiradilar;

b) turli xil madaniy, milliy va xalqaro manbalardan bunday axborot va materiallar tayyorlash, ayirboshlash hamda tarqatish sohasidagi xalqaro hamkorlikni rag‘batlantiradilar;

c) bolalar adabiyotini nashr etish va tarqatishni rag‘batlantiradilar;

d) ommaviy axborot vositalarining qandaydir ozchilikni tashkil qiluvchi guruh yoki tub aholiga mansub bolaning til ehtiyojlariga alohida e'tibor berishni rag‘batlantiradilar;

e) 13- va 18-moddalarni hisobga olgan holda bolaning farovonligicha zarar yetkazadigan axborot va materiallardan uni himoya qilishning tegishli tamoyillarini ishlab chiqishni rag‘batlantiradilar.

18-modda

OÒA-ONA MAS'ULIYAÒI

Ota-ona birgalikda bola tarbiyasi uchun asosiy javobgarlar hisoblanadi, davlat esa bu borada

1. Ishtirokchi-davlatlar bola tarbiyalanishi va rivojlanishi uchun ota-onaning umumiy va bir xil javobgarligi tamoyili e'tirof etilishini ta'minlashga qaratilgan barcha mumkin bo‘lgan kuch-g‘ayratlarni safarbar etadilar. Ota-

ona yoki tegishli holatlarda qonuniy vasiylar bolaning tarbiyalanishi va rivojlanishi uchun asosiy javobgar bo‘ladilar. Bolaning eng yaxshi manfaatlari ular ko‘rsatadigan asosiy g‘amxo‘rlikning predmeti hisoblanadi.

2. Ushbu Konvensiyada bayon qilingan huquqlarning amalga oshirilishini kafolatlash va ko‘maklashish maqsadida ishtirokchi-davlatlar ota-ona va qonuniy vasiylarga bola tarbiyasi bo‘yicha majburiyatlarini bajarishlariga tegishli yordam ko‘rsatadilar hamda bolalar muassasalari tarmog‘ining rivojlanishini ta'minlaydilar.

3. Ishtirokchi-davlatlar ota-onasi ishlaydigan bolalar uchun mo‘ljallangan xizmatlar hamda bolalar parvarish qilinadigan muassasalardan bolalarning foydalanish huquqiga ega bo‘lishlarini ta'minlash uchun barcha zarur choralarni ko‘radilar.

ularni qo‘llab-quvvatlashi shart. Davlat bolani tarbiyalashda ota-onaga tegishlicha yordam ko‘rsatishi zarur.

19-modda

SUIISÒE'MOLLIKLARDAN VA LOQAYD MUOMALADA BO‘LISHDAN HIMOYALASH

Davlat ota-ona yohud bola uchun g‘amxo‘rlik qiluvchi boshqa shaxslar tomonidan bolaga nisbatan yomon muomalada bo‘lishning har qanday shaklidan uni himoya etishi va suiiste'molliklarning oldini olish hamda jabrlanganlarni davolashga doir tegishli ijtimoiy dasturlarni yaratishi darkor.

1. Ishtirokchi-davlatlar bolani jismoniy va ruhiy zo‘ravonlikning, haqoratlash va suiiste'molliklar, g‘amxo‘rlik ko‘rsatmaslik yoki beparvolik bilan muomalada bo‘lish, qo‘pol muomala qilish yoki ota-ona, qonuniy vasiylar yoki bola haqida g‘amxo‘rlik qiluvchi har qanday boshqa shaxs tomonidan ekspluatatsiya qilish, jumladan, shahvoniy suiiste'molliklar sodir etishning har qanday shakllaridan himoyalash maqsadida jamiki zarur qonuniy, ma'muriy, ijtimoiy va ma'rifiy chora-tadbirlarni ko‘radilar.

2. Bunday himoya choralari, zarurat tug‘ilgan taqdirda, bola va uning haqida g‘amxo‘rlik ko‘rsatayotgan shaxslarni lozim darajada qo‘llab-quvvatlash maqsadidagi ijtimoiy dasturlar ishlab chiqish uchun samarali tartib-rusumlarni, sh uningdek, bola bilan yuqorida ko‘rsatilgan tarzda shafqatsizlarcha muomala qilish hollari munosabati bilan ogohlantirish, aniqlash hollari munosabati bilan ogohlantirish, aniqlash, xabar berish, qarab chiqish, tergov olib borish, davolash hamda shundan keyingi choralarni ko‘rish zarurati tug‘ilgan taqdirda, sud ishini qo‘zg‘atish uchun chora-tadbirlarni ham o‘z ichiga oladi.

20-modda

OILASIDAN MAHRUM BO‘LGAN BOLA HIMOYASI

Davlat oila muhitidan ayrilib qolgan bolaning ijtimoiy muhofaza etilishini ta'minlashga hamda tegishlicha oilaviy g‘amxo‘rlikning muqobili yaratilishini yohud bunday hollarda bolani o‘z parvarishiga oladigan maxsus muassasaga joylashtirilishini ta'minlashga majbur. Ana shu majburiyatlarni ado etishga qaratilgan sa'y-harakatlarda bolaning madaniy mansubligi inobatga olinmog‘i lozim.

1.O‘zining oila g‘amxo‘rligidan vaqtincha yoki doimiy mahrum bo‘lgan yoki o‘zining eng yaxshi manfaatlari yo‘lida bunday g‘amxo‘rlikda qola olmaydigan bola davlat tomonidan ko‘rsatiladigan alohida himoya va yordamni olish huquqiga egadir.

2. Ishtirokchi-davlatlar o‘z milliy qonunlariga muvofiq ravishda bolani parvarish qilishning almashtirilishini ta'minlaydilar.

3. Bolani bunday parvarishlash, jumladan, islom shariati bo‘yicha «kafola»ga tarbiyaga berishni, asrab olishni yoki zarurat tug‘ilgan taqdirda, bolalar boqiladigan tegishli muassasalarga joylashtirishni o‘z ichiga oladi. Parvarishni almashtirish turlari qarab chiqilayotganda bola tarbiyasidagi vorislikning maqsadga muvofiqligi hamda uning etnik kelib chiqishi, diniy va madaniy mansubligi, ona tili etarli darajada hisobga olinishi lozim.

21-modda

BOLANI ASRAB OLISH

Bolani asrab olish bunday tizim mavjudligi e'tirof etiladigan va yoki bunga ruxsat beriladigan

Bola asrab olish tizimi mavjudligini e'tirof yoki hal qiladigan ishtirokchi-davlatlar bolaning eng yaxshi manfaatlari birinchi navbatda hisobga olinishini ta'minlaydilar, ular:

a) bolani asrab olish faqat vakolatli ma'murlar tomonidan hal etilishini ta'minlaydilar, bunday ma'murlar qo‘llaniladigan qonun va tartib-rusumlarga muvofiq hamda ishga taalluqli va ishonchli butun axborot asosida asrab olishga ota-ona, qarindoshlar va qonuniy vasiylarga nisbatan bolaning maqomiga qarab, agar talab etilsa, manfaatdor shaxslar zarur bo‘lib qoladigan maslahat asosida asrab olish uchun o‘zlarining ongli roziliklarini berishlari bois yo‘l qo‘yilishini aniqlaydilar;

b) boshqa mamlakatda asrab olish, agar bolani tarbiyaga berish yoki uning tarbiyasini ta'minlay oladigan yohud asrab oladigan oilaga joylashtirish mumkin bo‘lmasa, agar bola paydo bo‘lgan mamlakatda uni munosib ravishda tarbiyalashni ta'minlashning iloji bo‘lmasa, bola boqishning muqobil usuli sifatida qaralishini e'tirof etadilar;

c) bolani boshqa mamlakatda asrab olingan taqdirda xuddi mamlakat ichkarisida asrab olinganida qo‘llaniladigan kafolat va me'yorlar qo‘llanilishini ta'minlaydilar;

d) bola boshqa mamlakatda asrab olingan taqdirda uning joylashtirilishi shu ish bilan bog‘liq shaxsga o‘zini oqlamagan moliyaviy foyda keltirmasligini ta'minlash uchun zarur choralarni ko‘radilar;

e) zarur holatlarda ushbu moddaning maqsadlariga ikki tomonlama va ko‘p tomonlama shartlashuvlar yoki bitimlar tuzilishi yo‘li bilan erishishga ko‘maklashadilar hamda shu asosda bolaning boshqa mamlakatda joylashuvi vakolatli ma'murlar va organlar tomonidan amalga oshirilishini ta'minlashga intiladilar.

mamlakatlarda bolaning eng yaxshi manfaatlaridan kelib chiqqan holda va vakolatli ma'murlar ijozati, shuningdek, bola uchun kafolatlar mavjud bo‘lgan taqdirdagina amalga oshirilishi mumkin.

22-modda

QOCHOQ BOLALAR

Qochoq bolalar yohud qochoq maqomini olishga intilayotgan bolalarga alohida himoya ta'min etilishi darkor. Davlat bunday himoya va yordamni ta'minlovchi vakolatli tashkilotlar bilan hamkorlik qilishga majbur.

1) Ishtirokchi-davlatlar qochoq maqomini olishni istagan yoki qochoq hisoblangan bolani qo‘llaniladigan xalqaro yoki ichki huquq va tartib-rusumlarga muvofiq ravishda, ham unga hamroh bo‘layotgan va bo‘lmayotgan ota-onasi yoki tegishli ravishda himoya qiladigan va insonparvarlik yordami ko‘rsatadigan har qanday boshqa shaxsni ushbu Konvensiyada va inson huquqlari bo‘yicha boshqa xalqaro hujjatlarda yoki hujjatlarda bayon qilingan qo‘llanishi mumkin bo‘lgan huquqlardan foydalanish ishtirokchilari hisoblanadigan ko‘rsatib o‘tilgan davlatlar ta'minlash uchun zarur choralarni ko‘radilar.

2. Ana shu maqsadda ishtirokchi-davlatlar, o‘zlari zarur deb topgan holatlarda, Birlashgan Millatlar Òashkiloti va boshqa vakolatli hukumatlararo tashkilotlar yoki Birlashgan Millatlar Òashkiloti bilan hamkorlik qilayotgan nodavlat tashkilotlarining bunday bolani himoya qilish, unga yordam ko‘rsatish hamda har qanday qochoq bolaning ota-onasi yoki oilasining boshqa a'zolarini izlashda, uning o‘z oilasi bilan qo‘shilishi uchun zarur bo‘lgan axborotni olish maqsadidagi har qanday kuch-g‘ayratlariga ko‘maklashadilar. Agar ota-onasi yoki oilasining boshqa a'zolarini topish iloji bo‘lmagan taqdirda bu bolaga, ushbu Konvensiyada ko‘zda tutilganidek biror-bir sababga ko‘ra o‘zining oilaviy g‘amxo‘rligidan doimiy yoki vaqtincha mahrum bo‘lgan har qanday ko‘rsatiladigan himoya taqdim etiladi.

23-modda

NOGIRON BOLALAR

Nogiron bola alohida parvarish, ta'lim va tayyorgarlikdan foydalanish huquqlariga ega, bundan ko‘zlangan maqsad imkon

1. Ishtirokchi-davlatlar aqliy va jismoniy jihatdan yaxshi rivojlanmagan bola o‘zining qadr-qimmatini ta'minlaydigan, o‘ziga ishonch tug‘diradigan va uning jamiyat hayotidagi faol ishtirokini yengillashtiradigan sharoitlarda to‘laqonli hamda munosib tarzda yashashi lozimligini e'tirof etadilar.

2. Ishtirokchi-davlatlar aqliy va jismoniy noto‘kis bola o‘ziga nisbatan alohida g‘amxo‘rlik ko‘rsatilishi huquqiga ega ekanligini e'tirof etadilar hamda buni rag‘batlantiradilar, imkoniyatlar mavjud bo‘lgan taqdirda, yordam so‘rab iltimos qilingan bo‘lsa va bunday yordam bolaning ahvoliga, uning ota-onasi va bola haqida g‘amxo‘rlik ko‘rsatayotgan boshqa shaxslarning mavqeiga mos kelsa, shunga haqli bolaga unga g‘amxo‘rlik qilish uchun javobgar kishilarga ana shunday yordam berilishini ta'minlaydilar.

3. Aqliy va jismoniy noto‘kis bolaning alohida ehtiyojlari e'tirof etilgan holda ushbu moddaning 2-bandiga muvofiq yordam imkon darajasida bolaning ota-onasi va uning haqida g‘amxo‘rlik qilayotgan boshqa shaxslarning moliyaviy imkoniyatlari hisobga olinib bepul beriladi, bunday yordam noto‘kis bola ta'lim, kasb-kor tayyorgarligi, tibbiyot, sog‘liqni tiklash, mehnat faoliyatiga tayyorgarlik ko‘rish sohasidagi xizmatlaridan samarali ravishda bahramand bo‘lishini ta'minlashni ko‘zda tutadi, shuningdek, dam olish vositalariga yo‘l ochadiki, bunday vositalar imkon darajasida bolani ijtimoiy hayotga jalb etishga, shaxsning rivojlanishi, jumladan, madaniy va ma'naviy kamol topishga olib keladi.

4. Ishtirokchi-davlatlar xalqaro hamkorlik ruhida noto‘kis bolalarning sog‘lig‘ini saqlash profilaktikasi, tibbiyot, ruhiy va funksional davolanishi sohasidagi tegishli axborotning ayirboshlanishiga ko‘maklashadilar, sog‘lomlashtirish usullari, umumiy ta'lim va kasb-kor tayyorgarligi haqidagi axborotni tarqatish, shuningdek, ana shu axborot bilan tanishish imkoniyatiga ega bo‘lish ham shunga kiradi, toki ishtirokchi-davlatlar bu sohadagi o‘z imkoniyatlari va bilimlarini yaxshilashga, tajribalarini kengaytirishga erishsinlar. Shu munosabat bilan rivojlanayotgan mamlakatlarning ehtiyojlariga alohida e'tibor berilishi lozim.

qadar kengroq mustaqillik va ijtimoiy integrasiya ta'min etilgan sharoitda bolaning to‘laqonli va munosib turmush kechirishiga ko‘maklashishdan iborat.

24-modda

SALOMAÒLIK VA SOG‘LIQNI SAQLASH

Bola to‘kis ta'min etilishi mumkin bo‘lgan eng yuksak andazalarga mos darajada tibbiy yordam olish huquqiga ega. Davlatlar dastlabki tibbiy-sanitariya yordami ko‘rsatishga, kasalliklar profilaktikasi va sanitariya targ‘ibotini ta'minlashga, bolalar o‘limini qisqartirishga alohida e'tibor bermog‘i zarur. Ular bu jabhadagi xalqaro hamkorlikni rag‘batlantirib borishi va biron-bir bola sog‘liqni saqlash tizimining samarador xizmatidan foydalanish imkoniyatlaridan mahrum bo‘lib qolmasligi yo‘lida barcha zarur choralarni ko‘rishi kerak.

1. Ishtirokchi-davlatlar bolaning sog‘liqni saqlash tizimining takomillashgan xizmatlaridan, kasalliklarni davolash va salomatlikni tiklash vositalaridan foydalanishini huquqiy e'tirof etadilar. Ishtirokchi-davlatlar birorta ham bola sog‘liqni saqlash tizimining bunday xizmatlaridan bahramand bo‘lishdan iborat o‘z huquqidan mahrum bo‘lib qolmasligini ta'minlashga harakat qiladilar.

2. Ishtirokchi-davlatlar bunday huquqning to‘la amalga oshishiga erishadilar, jumladan, quyidagi choralarni ko‘radilar:

a) chaqaloqlar va bolalar o‘limi darajasini pasaytirish;

b) hamma bolalarga zarur tibbiy yordam ko‘rsatilishi va ularning sog‘lig‘ini saqlashga, birlamchi tibbiy-sanitariya yordamini rivojlantirishga birinchi darajali e'tibor berilishiga erishish;

c) boshqa usullar qatorida qulay texnologiyani qo‘llash va yetarli miqdorda to‘yimli oziq-ovqat va toza ichimlik suv yetkazib berish yo‘li bilan hamda atrof-muhitning ifloslanish xavf-xatarini e'tiborga olgan holda birlamchi tibbiy-sanitariya yordami ko‘rsatish doirasida kasalliklar va to‘yib ovqatlanmaslikka qarshi kurash olib borish;

d) onalarga tug‘ish oldidan va tuqqandan keyingi davrda ularning sog‘lig‘ini saqlash sohasida tegishli ravishda xizmatlarni taqdim etish;

e) jamiyat barcha tabaqalarining, jumladan, ota-onalar va bolalarning go‘daklar sog‘lig‘i va ovqatlanishi, ko‘krak suti bilan boqishning afzalliklari, gigiyena, bola yashayotgan muhit sanitariyasi va baxtsiz hodisalarning oldini olish xaqidagi xabardorligini ta'minlash, shuningdek, ularning ilm olishiga yo‘l ochish va egallagan bilimlaridan foydalanishlarini qo‘llab-quvvatlash;

f) profilaktik tibbiy yordam va oila hajmini rejalashtirish sohasidagi ma'rifiy ishlar va xizmatlarni rivojlantirish.

3. Ishtirokchi-davlatlar bolalarning sog‘lig‘iga salbiy ta'sir ko‘rsatadigan an'anaviy amaliyotga barham berish maqsadida har qanday samarali va zarur chora-tadbirlarni ko‘radilar.

4. Ishtirokchi-davlatlar ushbu moddada e'tirof etilgan huquqlar to‘la amalga oshishiga asta-sekin erishish maqsadida xalqaro hamkorlikni rag‘batlantirish va rivojlantirish majburiyatini oladilar. Shu munosabat bilan rivojlanayotgan mamlakatlarning ehtiyojlariga alohida e'tibor berilishi zarur.

25-modda

Ishtirokchi-davlat parvarish qilish, himoya ostiga olish yoki jismoniy yohud ruhiy davolash, bolaga taqdim etiladigan davolashni vaqtincha baholash hamda bunday vasiylik bilan bog‘liq, bolaga tegishli barcha boshqa shart-sharoitni yaratib berish maqsadida vakolatli organlar tomonidan vasiylikka topshirilgan bolaning huquqlarini e'tirof etadilar.

VASIYLIKNI DAVRIY BAHOLASH

Parvarishlash, himoyalash yoki davolash maqsadida davlat tomonidan vasiylikka topshirilgan bola bu vasiylikning muntazam ravishda tekshirib turilishi huquqiga ega.

26-modda

1. Ishtirokchi-davlatlar har bir bolaning ijtimoiy ta'minot ne'matlaridan, jumladan, ijtimoiy sug‘urtadan foydalanish huquqini e'tirof etadilar hamda ana shu huquq davlatlarning milliy qonunchiligiga muvofiq tarzda to‘la amalga oshishiga erishish uchun zarur chora-tadbirlarni ko‘radilar.

2. Bu ne'matlar zaruratga qarab bolaning hamda bolani boqish mas'uliyatini zimmasiga olgan shaxslarning, bola tomonidan yoki uning nomidan ne'matlarni olish bilan bog‘liq har qanday fikr-mulohaza nazarda tutilgan holda taqdim etiladi.

IJÒIMOIY ÒA'MINOÒ

Bola ijtimoiy ta'minot ne'matlaridan, shu jumladan ijtimoiy sug‘urtadan foydalanish huquqiga ega.

27-modda

1. Ishtirokchi-davlatlar har bir bolaning jismoniy, aqliy, ma'naviy, axloqiy va ijtimoiy kamol topish uchun zarur hisoblangan turmush darajasiga ega bo‘lish huquqini e'tirof etadilar.

2. Ota-ona yoki bolani tarbiyalayotgan boshqa shaxslar o‘z qobiliyatlari va moliyaviy imkoniyatlari doirasida bolaning rivojlanishi uchun zarur bo‘lgan turmush sharoitini ta'minlashga asosiy javobgardir.

3. Ishtirokchi-davlatlar milliy shart-sharoitlarga muvofiq, va o‘z imkoniyatlari doirasida ana shu huquqning amalga oshishida ota-ona va bolani tarbiyalayotgan boshqa shaxslarga yordam ko‘rsatish yuzasidan zarur chora-tadbirlarni ko‘radilar, zarurat tug‘ilgan hollarda moddiy yordam beradilar ayniqsa oziq-ovqat, kiyim-kechak va uy-joy bilan ta'minlash borasidagi dasturni qo‘llab-quvvatlaydilar.

4. Ishtirokchi-davlatlar ota-ona yoki bola uchun moliyaviy javobgar hisoblangan boshqa shaxslar tomonidan bolani boqish ishtirokchi-davlat ichida ham, xorijda ham tiklanishini ta'minlash uchun barcha zarur chora-tadbirlarni ko‘radilar. Xususan, bola uchun moliyaviy javobgar shaxs va bola turli davlatlarda yashayotgan bo‘lsalar, ishtirokchi-davlatlar xalqaro bitimlarga qo‘shilishga yoki shunday bitimlar tuzilishiga, shuningdek, boshqa tegishli kelishuvlarga erishishga ko‘maklashadilar.

ÒURMUSH DARAJASI

Har bir bola jismoniy, aqliy, ma'naviy, axloqiy va ijtimoiy kamol topish uchun zarur hisoblangan turmush darajasi huquqiga ega. Zarur turmush darajasini ta'minlashda asosiy mas'uliyat ota-onalar zimmasidadir. Davlatning vazifasi esa ana shu mas'uliyatning ro‘yobga chiqishi uchun tegishli shart-sharoit yaratib berishdan iborat. Davlat majburiyatlari qatoriga ota-onalar va ularning bolalariga moddiy yordam ko‘rsatish vazifasi ham kirishi mumkin.

28-modda

1. Ishtirokchi-davlatlar bolaning ilm olish huquqini e'tirof etadilar hamda ana shu huquq teng imkoniyatlar asosida amalga oshishiga asta-sekin erishish maqsadida ular, jumladan:

a) bepul va majburiy boshlang‘ich ta'limni joriy etadilar;

b) ham umumiy, ham kasb-hunar bo‘yicha o‘rta ta'limning turli shakllari rivojlanishini rag‘batlantiradilar, bunday ta'limdan hamma bolalar bahramand bo‘lishlarini ta'minlaydilar hamda bepul ta'lim joriy etish va zarurat tug‘ilgan hollarda, moliyaviy yordam ko‘rsatish singari zarur chora-tadbirlarni ko‘radilar;

c) barcha zarur vositalar yordamida har bir bolaning qobiliyati asosida oliy ta'limdan bahramand bo‘lishini ta'minlaydilar;

d) barcha bolalar uchun ta'lim va kasb-hunar tayyorgarligi sohasida axborot hamda materiallar bilan tanishish imkoniyatlarini yaratib beradilar;

e) bolalarning maktabga muntazam borishlariga ko‘maklashish hamda maktabni tashlab ketadigan o‘quvchilar sonining kamayishi uchun chora-tadbirlar ko‘radilar.

2. Ishtirokchi-davlatlar maktab intizomi bolaning insoniylik qadr-qimmatini hurmatlash o‘z ifodasini topgan usullar yordamida hamda ushbu Konvensiyaga muvofiq bog‘lab olib borilishi uchun barcha zarur chora-tadbirlarni ko‘radilar.

3. Ishtirokchi-davlatlar ta'limga taalluqli masalalar bo‘yicha, jumladan, butun dunyoda johillik va savodsizlikni tugatishga yordam beradigan hamda ilmiy-texnikaviy bilimlar va o‘qitishning zamonaviy usullariga yo‘l ochishni yengillashtiradigan maqsadlarga qaratilgan xalqaro hamkorlikni rag‘batlantiradilar va rivojlantiradilar. Shu munosabat bilan rivojlanayotgan mamlakatlarning ehtiyojlariga alohida e'tibor berilishi zarur.

ÒA'LIM

Bola ta'lim olish huquqiga ega va bunda davlatning vazifasi bepul va majburiy boshlang‘ich ta'limni ta'min etishdan, har bir bola bahramand bo‘la oladigan o‘rta ta'limni rag‘batlantirishdan hamda hammaning o‘z layoqatiga qarab oliy ta'limdan bahramand bo‘lishini ta'minlashdan iboratdir. Maktab intizomi bola huquqlari inobatga olingan va uning qadr-qimmatini hurmatlash o‘z ifodasini topgan usullar yordamida ta'min etilishi lozim. Davlat ana shu huquqni amalga oshirish maqsadida xalqaro hamkorlikni yo‘lga qo‘yishi zarur.

29-modda

1. Ishtirokchi-davlatlar bolaga ta'lim berish quyidagi yo‘nalishlarda olib borilishi lozimligiga rozilik bildiradilar:

a) bolaning shaxsi, iste'dodi, aqliy va jismoniy qobiliyatlari eng to‘la hajmda rivojlanishi;

b) inson huquqlari va asosiy erkinliklariga, Birlashgan Millatlar Òashkiloti Nizomida e'lon qilingan tamoyillarga hurmatni tarbiyalash;

c) bolaning ota-onaga, uning madaniy o‘ziga xosligi, tili va qadriyatlariga, bola yashayotgan mamlakatning, u dunyoga kelgan mamlakatning milliy qadriyatlariga, o‘zinikidan farq qiladigan madaniy taraqqiyot darajasiga hurmat bilan qarashni tarbiyalash;

d) bolani erkin jamiyatda, tinchlik, sabr-toqatli bo‘lish, erkaklar va ayollarning tengligi hamda barcha xalqlar, etnik, milliy va diniy guruhlar, shuningdek, tub aholi orasidan bo‘lgan shaxslar o‘rtasida do‘stlik ruhida tayyorlash;

e) atrof — tabiatga hurmatni tarbiyalash.

2. Ushbu moddaning yoki 28-moddaning hech qaysi bandi alohida shaxslar va organlarning o‘quv yurtlarini ochish hamda ularga ushbu moddaning 1-bandida bayon etilgan tamoyillarga rioya qilgan holda rahbarlikni amalga oshirish hamda bunday o‘quv yurtlarida beriladigan ta'lim davlat tomonidan o‘rnatilgan minimal me'yorlarga javob berishi kerak, degan talabning bajarilishidagi erkinligini cheklash sifatida talqin qilinmaydi.

ÒA'LIMDAN KO‘ZLANGAN MAQSADLAR

Òa'lim bolaning shaxsi, iste'dodi, aqliy va jismoniy qobiliyatlari eng to‘la hajmda rivojlanishiga yo‘naltirilgan bo‘lishi kerak. Òa'lim bolani erkin jamiyatda kattalar qatori faol yashashga tayyorlashi, o‘z ota-onasiga, madaniy o‘ziga xosligiga, til va qadriyatlariga, o‘zgalarning madaniy an'analari va qadriyatlariga hurmat ruhida tarbiyalamog‘i shart.

30-modda

OZCHILIKKA VA ÒUB AHOLIGA MANSUB BOLALAR

Ozchilikka va tub aholiga mansub bolalar o‘z madaniyati va ona tilidan foydalanish hamda o‘z diniga e'tiqod qilish huquqiga ega.

Etnik, diniy yoki til jihatdan ozchilikni tashkil qiluvchi yohud tub aholiga mansub shaxslar yashaydigan davlatlarda ana shunday ozchilik yoki tub aholiga mansub bolaning mazkur guruh boshqa a'zolari bilan birgalikda o‘z madaniyatidan foydalanish, o‘z diniga e'tiqod qilish va uning rasm-rusumlarini bajarish, shuningdek, ona tilidan foydalanish huquqi rad etilmasligi lozim.

31-modda

DAM OLISH, BO‘SH VAQÒNI MAZMUNLI O‘ÒKAZISH VA MADANIY HAYOÒ

Bola dam olish, bo‘sh vaqtini mazmunli o‘tkazish hamda madaniy va ijodiy hayotda ishtirok etish huquqiga ega.

1. Ishtirokchi-davlatlar bolaning dam olish va bo‘sh vaqtini o‘tkazish huquqini, o‘zining yoshiga mos keladigan o‘yinlar va ko‘ngilochar tadbirlarda ishtirok etish, madaniy hayotda erkin qatnashish, san'at bilan shug‘ullanish huquqini e'tirof etadilar.

2. Ishtirokchi-davlatlar bolaning madaniy va ijodiy hayotda har tomonlama qatnashish huquqini hurmat qiladilar, rag‘batlantiradilar hamda madaniy va ijodiy faoliyat, bo‘sh vaqtni o‘tkazish va dam olish uchun tegishli teng imkoniyatlar yaratib berilishiga ko‘maklashadilar.

32-modda

BOLA MEHNAÒI

Bola, uning sog‘ligiga, ta'lim olishi va rivojlanishiga tahdid soladigan ishlar topshirilgan taqdirda, bunday ishlardan himoyalanish huquqiga ega. Davlat ishga qabul qilish uchun eng kichik yoshni belgilab qo‘yishi va mehnat sharoitiga doir talablarni aniqlashi zarur.

1. Ishtirokchi-davlatlar bolaning iqtisodiy ekspluatatsiyadan hamda uning sog‘lig‘i uchun xavf-xatar etkazishi mumkin bo‘lgan yoki ta'lim olishiga to‘sqinlik qiladigan yohud sog‘lig‘i, jismoniy, aqliy, ma'naviy, axloqiy va ijtimoiy rivojlanishiga zarar keltiradigan har qanday ishlardan himoya qilinish huquqini e'tirof etadilar.

2. Ishtirokchi-davlatlar ushbu moddaning amalga oshirilishini ta'minlash uchun qonuniy, ma'muriy va ijtimoiy, shuningdek, ta'lim sohasidagi chora-tadbirlarni ko‘radilar. Ana shu maqsadlarda, boshqa xalqaro hujjatlarning tegishli qoidalariga amal qilgan holda, ishtirokchi-davlatlar, jumladan:

a) ishga qabul qilish uchun eng kichik yosh yoki eng kichik yoshlarni belgilab qo‘yadilar;

b) kundalik vaqtdagi ishning muddati va mehnat sharoitiga doir zarur talablarni aniqlaydilar;

c) ushbu moddaning samarali amalga oshirilishini ta'minlash uchun jazoning tegishli turlari yoki boshqa sanksiyalarni ko‘zda tutadilar.

33-modda

GIYOHVANDLIK VOSIÒALARINI NOQONUNIY ISÒE'MOL QILISH

Bolalar giyohvandlik va psixotrop moddalarini g‘ayriqonuniy ravishda iste'mol qilishdan, shuningdek, o‘zlarining bunday moddalarni ishlab chiqarish va sotishga jalb etilishidan himoyalanish huquqiga ega.

Ishtirokchi-davlatlar tegishli xalqaro shartnomalarda belgilab qo‘yilganidek, bolalarni giyohvandlik va psixotrop moddalarini g‘ayriqonuniy ravishda iste'mol qilishdan himoya etish maqsadida zarur barcha chora-tadbirlarni, jumladan, qonuniy, ma'muriy va ijtimoiy, shuningdek ta'lim sohasidagi choralarni hamda ana shunday moddalarni g‘ayriqonuniy ravishda ishlab chiqarishda va ularni sotishda bolalardan foydalanishga yo‘l qo‘ymaslik choralarini ko‘radilar.

34-modda

SHAHVONIY MAQSADLARDA FOYDALANISH

Davlat bolani shahvoniy maqsadlarda foydalanishdan va shahvoniy buzishning barcha shakllaridan, shu jumladan fohishabozlik va pornografiyadan himoya etishi darkor.

Ishtirokchi-davlatlar bolani shahvoniy maqsadlarda foydalanish va shahvoniy buzishning barcha shakllaridan himoya qilish majburiyatini o‘z zimmalariga oladilar. Ana shu maqsadlarda ishtirokchi-davlatlar, jumladan, milliy, ikki tomonlama va ko‘p tomonlama darajada quyidagi holatlarning oldini olish uchun hamma zarur chora-tadbirlarni ko‘radilar:

a) bolani har qanday g‘ayriqonuniy ravishdagi shahvoniy faoliyatga tortish va majburlash;

b) bolalardan fohishabozlik yoki g‘ayriqonuniy ravishdagi barcha shahvoniy maqsadlarda foydalanish;

v) bolalardan pornografiya va pornografiya materiallari tayyorlash maqsadlarida foydalanish.

35-modda

SOÒISH, KONÒRABANDA QILISH VA O‘G‘IRLASH

Bu o‘rinda davlatning majburiyati shundan iboratki, u barcha sa'y-harakatlarini bolalarni o‘g‘irlash, sotish va kontrabanda qilishning oldini olishga qaratadi.

1. Ishtirokchi-davlatlar bolalarni o‘g‘irlash, sotish yoki ularni har qanday maqsadlarda va har qanday shakllarda kontrabanda qilishning oldini olish uchun milliy, ikki tomonlama va ko‘p tomonlama darajada barcha zarur chora-tadbirlarni ko‘radilar.

36-modda

MAJBURIY FOYDALANISHNING BOSHQA SHAKLLARI

Bolalar, 32,33,34 va 35-moddalarda qamrab olinmagan, o‘zlarining farovonliklariga oid har qanday jihatlarga ziyon yetkazadigan majburiy foydalanishning barcha shakllaridan himoyalanish huquqiga ega.

Ishtirokchi-davlatlar bolani uning farovonligiga oid har qanday jihatdan zarar etkazadigan foydalanishning barcha boshqa shakllaridan himoya qiladilar.

37-modda

QIYNASH VA OZODLIKDAN MAHRUM EÒISH

Birorta ham bola qiynoqlar, shafqatsiz muomala va jazolar qo‘llashga, g‘ayriqonuniy ravishda hibsga olish yohud ozodlikdan mahrum qilishga duchor etilmasligi kerak. 18 yoshdan kichik bo‘lgan shaxslarni jazolashda o‘lim jazosi va ozodlikka chiqarish imkoniyatini ko‘zda tutmagan umrbod qamoq jazosini qo‘llash man etiladi. Ozodlikdan mahrum etilgan har qanday bola kattalardan ajratib saqlanishi kerak, bunday ajratib saqlash bolaning eng yaxshi manfaatlariga xilof deb

Ishtirokchi-davlatlar quyidagilarni ta'minlaydilar:

a) birorta ham bola qiynoqlarga yoki boshqa shafqatsizlarcha, g‘ayriinsoniy yohud qadr-qimmatni oyoq osti qiladigan muomala yoki jazoga duchor etilmasligini, na o‘lim jazosi, na ozodlikka chiqarish imkoniyatini ko‘zda tutmagan umrbod qamoq jazosi 18 yoshdan kichik bo‘lgan shaxslar tomonidan sodir etilgan jinoyatlar uchun belgilanmaydi;

b) birorta ham bola g‘ayriqonuniy ravishda yoki o‘zboshimchalik bilan ozodlikdan mahrum etilmasligini. Bolani hibsga olish, ushlab turish yoki qamoqqa solish qonunga muvofiq amalga oshiriladi hamda faqat noiloj chora sifatida va mumkin qadar tegishli qisqa vaqt mobaynida ishlatiladi;

c) ozodlikdan mahrum etilgan har bir bola uning yoshidagi shaxs ehtiyojlari hisobga olingan holda insoniy muomala va shaxsining ajralmas qismi bo‘lgan qadr-qimmatini hurmatlashdan foydalanishini. Xususan, ozodlikdan mahrum etilgan har bir bola, agar bolaning eng yaxshi manfaatlari yo‘lida shunday qilish kerak, deb hisoblanmasa, kattalardan ajratib saqlanadi hamda alohida holatlarni isstisno qilganda, o‘z oilasi bilan xat yozish va diydor ko‘rishish orqali aloqa bog‘lab turish huquqiga egadir;

d) ozodlikdan mahrum etilgan har bir bola huquqiy va boshqa tegishli yordamdan zudlik bilan bahramand bo‘lish huquqidan, shuningdek, sud yoki boshqa vakolatli, mustaqil va xolis organ oldida o‘zining ozodlikdan mahrum etilishining qonuniyligiga e'tiroz bildirish huquqidan hamda ana shunday har qanday protsessual xatti-harakatga nisbatan ular tomonidan kechiktirmasdan qaror qabul qilinishi huquqidan foydalanadi.

hisoblangan holatlar bundan mustasno. Qo‘lga olingan bola huquqiy va boshqa xil tegishli yordamlardan foydalanish, shuningdek, o‘z oilasi bilan aloqa bog‘lab turish huquqiga ega.

38-modda

1. Ishtirokchi-davlatlar xalqaro insonparvarlik huquqining qurolli mojarolar ro‘y bergan holatda ularga nisbatan qo‘llaniladigan va bolalarga taalluqli me'yorlarini hurmat qilishni, ularga rioya etilishini ta'minlashni o‘z zimmalariga oladilar.

2. Ishtirokchi-davlatlar 15 yoshga to‘lmagan shaxslar harbiy harakatlarda bevosita ishtirok etmasliklarini ta'minlash uchun imkoni bo‘lgan barcha chora-tadbirlarni ko‘radilar.

3. Ishtirokchi-davlatlar 15 yoshga to‘lmagan har qanday shaxsni o‘z qurolli kuchlari safiga xizmatga chaqirishga yo‘l qo‘ymaydilar. 15 yoshga yetgan biroq 18 yoshga to‘lmagan shaxslar orasidan armiyaga jalb etilayotganda ishtirokchi-davlatlar yoshi kattaroq shaxslarni ma'qul ko‘rishga harakat qiladilar.

4. Qurolli mojarolar paytida harbiy bo‘lmagan aholini himoya qilish bilan bog‘liq xalqaro insonparvarlik huquqi bo‘yicha majburiyatlariga muvofiq ishtirokchi-davlatlar qurolli mojarolarning ta'siridan bolalarni himoyalash hamda parvarishlashni ta'minlash uchun imkoni bo‘lgan barcha zarur chora-tadbirlarni ko‘rish majburiyatini o‘z zimmalariga oladilar.

QUROLLI MOJAROLAR

Ishtirokchi-davlatlar 15 yoshga to‘lmagan bolalar harbiy harakatlarda bevosita ishtirok etmasliklarini ta'minlash uchun imkoni bo‘lgan barcha chora-tadbirlarni ko‘rishlari kerak. 15 yoshga to‘lmagan birorta bola qurolli kuchlar safiga xizmatga chaqirilishi mumkin emas. Davlatlar, xalqaro huquqning tegishli qoidalariga muvofiq, qurolli mojarolardan jabrlangan bolalarga g‘amxo‘rlik qilishni va ularni himoyalashni ta'minlashi zarur.

39-modda

Ishtirokchi-davlatlar beparvolik, ishlatish yoki suiiste'molliklar, qiynashning har qanday ko‘rinishlari yoki shafqatsizlik, noinsoniy yohud qadr-qimmatni oyoqosti qiladigan boshqa har qanday muomala, jazolash yoki qurolli mojarolar qurboni bo‘lgan bolaning jismoniy va ruhiy tiklanishi hamda ijtimoiy jihatdan o‘zini o‘nglab olishiga ko‘maklashish uchun barcha zarur chora-tadbirlarni ko‘radilar. Bunday tiklanish va o‘zini o‘nglab olish bolaning sog‘lig‘i, o‘zini o‘zi hurmatlashi va qadr-qimmatini ta'minlaydigan sharoitlarda amalga oshirilishi lozim.

ÒIKLASH YO‘LIDAGI PARVARISH

Davlat qurolli mojarodan, qiynoqdan, ehtiyotsizlikdan, yomon muomala yoki majburiy foydalanishdan jabrlangan bolani, uning sog‘ayishi va ijtimoiy o‘zini o‘nglab olishini ta'minlash maqsadida, tegishlicha davolashni ta'min etishi shart.

40-modda

1. Ishtirokchi-davlatlar jinoiy qonunchilikni buzgan deb topilgan, qonunni buzishda ayblanayotgan yoki aybdor deb topilayotgan har bir bolaning unda qadr-qimmat va ahamiyatga moliklik his-tuyg‘usini tarbiyalaydigan, bolada inson huquqlariga va boshqalarning asosiy erkinliklariga hurmatni mustahkamlaydigan hamda bunda bolaning yoshi va o‘zini o‘nglab olishi, jamiyatda foydali o‘rin tutishiga ko‘maklashish istagi hisobga olinadigan huquqini e'tirof etadilar.

2. Ana shu maqsadlarda va xalqaro hujjatlarning tegishli qoidalarini e'tiborga olib, ishtirokchi-davlatlar, jumladan, quyidagilarni ta'minlaydilar:

a) birorta bola xatti-harakat sodir etilgan vaqtda milliy yoki xalqaro huquqda man etilmagan harakat yoki harakatsizlik sababli jinoiy qonunchilikni buzgan deb topilmasligi, ayblanmasligi va aybdor deb topilmasligini;

BALOG‘AÒ YOSHIGA YEÒMAGAN HUQUQBUZARLARGA NISBAÒAN ODIL SUDLOVNI RO‘YOBGA CHIQARISH

Qonunni buzgan bola unda qadr-qimmat va ahamiyatga moliklik his-tuyg‘usini tarbiyalaydigan, uning yoshini hisobga oladigan va ijtimoiy o‘zini o‘nglashiga yo‘naltirilgan muayyan muomala

b) jinoiy qonunchilikni buzgan deb hisoblanayotgan yoki uni buzishda ayblanayotgan har bir bola kamida quyidagi kafolatlarga ega bo'lishi zarur:

I/ uning aybi qonunga muvofiq isbotlanguncha aybsizlik prezumpsiyasi;

II/ unga qarshi qo'yilayotgan ayblar haqida o'ziga, zarurat tug'ilgan taqdirda, uning ota-onasi yoki qonuniy vasiysi orqali kechiktirmasdan va bevosita ma'lum qilish hamda o'zining himoyasini tayyorlash va amalga oshirishda huquqiy va boshqa xil yordam olishi;

III/ ko'rib chiqilayotgan masala yuzasidan vakolatli, mustaqil va xolis organ yoki sud organi tomonidan ishni adolatli tarzda ko'rish davomida qonunga muvofiq ravishda advokat yohud boshqa tegishli shaxs ishtirokida, agar bu bolaning eng yaxshi manfaatlariga zid keladi deb hisoblanmasa, xususan, uning yoshi yoki ota-onasi yohud qonuniy vasiylarining mavqei hisobga olingan holda hech kechiktirmasdan qaror qabul qilinishi;

IV/ guvohlik ko'rsatmasi berish yoki aybga iqror bo'lishga majburlashdan erkinlik; ayblash bo'yicha guvohlarning ko'rsatmalarini yohud mustaqil ravishda yohud boshqa shaxslar yordamida o'rganib chiqish hamda himoya guvohlarining teng ravishdagi ishtiroki va ularning ko'rsatmalarini o'rganishni ta'minlash;

V/ agar bola jinoiy qonunchilikni buzgan deb hisoblansa, yuqori turuvchi vakolatli, mustaqil va xolis organ yoki sud tomonidan tegishli qarorni va u bilan bog'liq holda qabul qilingan har qanday choralarni qonunga muvofiq ravishda takroran ko'rib chiqish;

VI/ agar bola foydalanilayotgan tilni tushunmasa yoki bu tilda gapira olmasa, tarjimonning bepul yordam berishi;

VII/ ishni ko'rib chiqishning barcha bosqichlarida uning shaxsiy hayotini to'la hurmat qilish.

3. Ishtirokchi-davlatlar jinoiy qonunchilikni buzgan deb hisoblanayotgan, qonunbuzarlikda ayblanayotgan yoki aybdor deb topilgan bolalarga bevosita taalluqli qonunlar, tartib-qoidalar, organlar va muassasalarni aniqlashda ko'maklashishga intiladilar, jumladan:

a) jinoiy qonunchilikni buzishga qodir bo'lmagan eng kichik yoshni belgilashga;

b) zarurat tug'ilgan taqdirda va istak bo'lganda, bunday bolalar bilan muomala qilish bo'yicha inson huquqi va huquqiy kafolatlarga to'la rioya etilgan holda sud muhokamasidan foydalanmaslik chora-tadbirlarini ko'rishga.

4. Bolaning farovonligi, holati va jinoyatning xarakteriga muvofiq keladigan, muassasalardagi parvarishning o'rnini bosadigan muomala qilishni ta'minlash maqsadida parvarish, vasiylik va nazorat haqida qoida, maslahat xizmatlari, sinov muddatini belgilash, o'quv va kasb-hunarga tayyorlash dasturlari va parvarishning boshqa shakllari mavjud bo'lishi zarurdir.

huquqiga ega. Bola himoya chog'ida asosiy kafolatlardan, shuningdek, huquqiy va boshqa xil yordamdan foydalanish huquqiga ega. Imkoni bo'lsa, bolani sudda muhokama qilish va ozodlikdan mahrum etish joylarida saqlash choralaridan qochmoq ma'quldir.

41-modda

Ushbu Konvensiyadagi hech bir narsa bola huquqlarini amalga oshirishga ko'p darajada yordam beradigan har qanday vaziyatga daxl qilmaydi hamda bunday qoidalar quyidagilarda o'z ifodasini topishi mumkin:

a) ishtirokchi-davlat qonunchiligida;

b) mazkur davlatga nisbatan amal qilayotgan xalqaro huquq normalarida.

USÒUN ÒURUVCHI ME'YORLARNI QO'LLASH

Òegishli milliy va xalqaro qonunlardagi bola huquqlari bilan bog'liq me'yorlar mazkur Konvensiyada belgilangan me'yorlardan ustun hisoblangan taqdirda, ustun turuvchi me'yorlar qo'llanadi.

II QISM

42-modda

Ishtirokchi-davlatlar tegishli va ta'sirli vositalardan foydalangan holda Konvensiyaning tamoyillari va qoidalari haqida katta yoshdagilarni ham, bolalarni ham keng xabardor qilish majburiyatini o'z zimmasiga oladilar.

43-modda

1. Ishtirokchi-davlatlar tomonidan ushbu Konvensiyaga muvofiq qabul qilingan majburiyatlar bo'yicha erishilgan taraqqiyotni ko'rib chiqish maqsadida quyida ko'zda tutilgan vazifalarni ado etadigan Bola huquqi bo'yicha qo'mita ta'sis qilinadi.

2. Qo'mita o'zining yuksak ma'naviy fazilatlari hamda ushbu Konvensiyada qamrab olingan sohalarda vakolatli deb e'tirof etilgan o'n nafar ekspertdan iboratdir. Qo'mita a'zolari ishtirokchi-davlatlar tomonidan o'z fuqarolari ichidan saylanadilar hamda ular shaxsan ishtirok etadilar, binobarin, adolatli ravishda jug'rofiy taqsimlanishga, shuningdek, bosh huquqiy tizimlarga e'tibor beriladi.

3. Qo'mita a'zolari ishtirokchi-davlatlar tomonidan ko'rsatilgan shaxslar ro'yxatiga kiritilganlar orasidan yopiq ovoz berish yo'li bilan saylanadilar. Har bir ishtirokchi-davlat o'z fuqarolari orasidan bitta shaxsni ko'rsatishi mumkin.

4. Qo'mitaga dastlabki saylov ushbu Konvensiya kuchga kirgan kundan e'tiboran olti oydan kechikmasidan, keyin esa har ikki yilda bir marta o'tkaziladi. Har bir saylov kunidan kamida to'rt oy oldin Birlashgan Millatlar Òashkiloti Bosh kotibi ishirokchi-davlatlarga ikki oy mobaynida o'z nomzodlarini taqdim etish taklifi bilan xat orqali murojaat qiladi. So'ngra Bosh kotib ko'rsatilgan barcha nomzodlar ro'yxatini alifbo tartibida ishtirokchi-davlatlar nomini qayd etgan holda tuzib chiqadi hamda bu ro'yxatni ushbu Konvensiya ishtirokchi-davlatlariga taqdim etadi.

5. Saylovlar Bosh kotib tomonidan chaqiriladigan Birlashgan Millatlar Òashkilotining markaziy muassasalarida ishtirokchi-davlatlar kengashlarida o'tkaziladi. Ishtirokchi-davlatlarning uchdan ikki qismi kvorumni tashkil etadigan ana shu kengashlarda Qo'mita tarkibiga saylangan deb eng ko'p ovoz olgan hamda ishtirokchi-davlatlarning kengashida ishtirok etayotgan va ovoz berishda qatnashayotgan vakillarining mutlaq ko'pchilik ovozini to'plagan nomzodlar hisoblanadilar.

6. Qo'mita a'zolari to'rt yillik muddatga saylanadilar. Ular nomzodlari takroran ko'rsatilgan taqdirda qayta saylanish huquqiga egadirlar. Birinchi saylovlarda saylangan besh a'zoning vakolat muddati ikki yillik davr oxirida tugaydi, birinchi saylovdan keyinoq zudlik bilan aynan shu besh a'zo kengash Raisi tomonidan qur'a tashlash orqali aniqlanadi.

7. Qo'mita a'zolaridan birortasi vafot etgan yoki iste'foga chiqqan yohud u qandaydir sababga ko'ra Qo'mita a'zosi vazifalarini bundan keyin bajara olmay qolgan taqdirda o'sha Qo'mita a'zosini ko'rsatgan ishtirokchi-davlat Qo'mita qo'llab-quvvatlashi sharti bilan qolgan muddatga o'z fuqarolari orasidan boshqa ekspert tayinlaydi.

8. Qo'mita o'zining tartib-qoidalarini o'rnatadi.

9. Qo'mita ikki yillik muddatga o'zining mansabdor shaxslarini saylaydi.

AMAL QILINISHI VA KUCHGA KIRISHI

42-54-moddalarning asosiy qoidalari quyidaglardan iborat:
(i) Davlat kattalarni ham, bolalarni ham mazkur Konvensiyada belgilangan huquqlar bilan keng ko'lamda tanishtirishga majbur.
(ii) Mazkur Konvensiya ishtirokchi-davlatlarining ma'ruzalarini ko'rib chiqish uchun o'n nafar ekspertdan iborat tarkibda Bola huquqlari bo'yicha qo'mita tuziladi, bu Qo'mitaga yuqorida zikr etilgan ma'ruzalar ratifikatsiyadan so'ng ikki yil o'tgach, keyin esa har besh yilda taqdim etib boriladi. Konvensiyani yigirmata davlat ratifikatsiya qilganidan keyin Konvensiya kuchga kiradi, Qo'mita esa tegishlicha ta'sis etiladi.
(iii) Ishtirokchi-davlatlar o'z ma'ruzalari bilan jamoatchilikni keng ko'lamda tanishtirishi zarur.
(iv) Qo'mita bola huquqlari bilan bog'liq muayyan masalalar bo'yicha maxsus tadqiqotlar o'tkazishni taklif etishi mumkin va olingan natijalarni har bir manfaatdor ishtirokchi-davlat hamda Birlashgan Millatlar Òashkiloti Bosh Assambleyasi e'tiboriga havola etishi mumkin.
(v) "Konvensiyaning samarali amalga oshirilishiga ko'mak-lashish va xalqaro hamkorlikni rag'batlantirish" maqsadida Birlashgan Millatlar Òashkilo-tining ixtisoslashgan muassasalari, xususan, Xalqaro mehnat tashkiloti (XMÒ), Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSÒ), YUNESKO va YUNISEF ushbu Qo'mita majlislarida hozir bo'lish imkoniyatiga ega hisoblanadi. Ular "vaklolatli", deb e'tirof etilgan boshqa har qanday

10. Qo'mita sessiyalari, odatda, Birlashgan Millatlar Òashkilotining markaziy muassasalarida yoki Qo'mita tanlagan boshqa har qanday qulay joyda o'tkaziladi. Qo'mita o'z sessiyalarini, odatda har yili o'tkazadi. Qo'mita sessiyasining davom etishi Bosh Assambleya qo'llab-quvvatlashi sharti bilan ushbu Konvensiya ishtirokchi-davlatlarining kengashida aniqlab qo'yiladi va zaruratga qarab qayta ko'rib chiqiladi.

11. Qo'mita o'zining vazifalarini ushbu Konvensiyaga muvofiq samarali bajarishi uchun uni Birlashgan Millatlar Òashkiloti Bosh kotibi zarur xodimlar va moddiy mablag' bilan ta'minlaydi.

12. Ushbu Konvensiyaga binoan ta'sis etilgan Qo'mita a'zolari Bosh Assambleya tomonidan belgilab qo'yilgan tartib va shartlarda Birlashgan Millatlar Òashkiloti mablag'lari hisobidan Bosh Assambleya tasdiqlagan rag'batlantirishlarni oladilar.

44-modda

1. Ishtirokchi-davlatlar Birlashgan Millatlar Òashkiloti Bosh kotibi orqali Qo'mitaga Konvensiyada e'tirof etilgan huquqlarni mustahkamlash yuzasidan qabul qilingan chora-tadbirlar haqida hamda ana shu huquqlarini amalga oshirishda erishilgan taraqqiyot haqida ma'ruzalar taqdim etish majburiyatini oladilar:

a) Konvensiya kuchga kirganidan keyin ikki yil mobaynida tegishli ishtirokchi-davlat uchun;

b) keyinchalik har besh yilda.

2. Ushbu moddaga muvofiq taqdim etiladigan ma'ruzalarda mazkur Konvensiya bo'yicha majburiyatlarning bajarilish darajasiga ta'sir etuvchi omil va qiyinchiliklar, agar ular mavjud bo'lsa, ko'rsatib o'tiladi. Shuningdek, ma'ruzalarda yetarli axborot ham o'z ifodasini topadi, toki mazkur mamlakatda Konvensiyaning amal qilishi borasida Qo'mita to'la tasavvurga ega bo'lsin.

3. Qo'mitaga har tomonlama dastlabki mufassal ma'ruza taqdim etgan ishtirokchi-davlat ushbu moddaning Ib-bandiga binoan taqdim etiladigan keyingi ma'ruzalarda ilgari bayon qilingan asosiy axborotni taqrorlashiga zarurat bo'lmaydi.

4. Qo'mita ishtirokchi-davlatlardan ushbu Konvensiyaning bajarilishiga taalluqli bo'lgan qo'shimcha axborot so'rab olishi mumkin.

5. Qo'mita faoliyati to'g'risidagi ma'ruzalar ikki yilda bir marta Bosh Assambleyaga Iqtisodiy va Ijtimoiy Kengash vositachiligida taqdim etiladi.

6. Ishtirokchi-davlatlar ma'ruzalarini o'z mamlakatlarida keng oshkora bo'lishini ta'minlaydilar.

45-modda

Konvensiyaning samarali amalga oshirilishga ko'maklashish va ushbu Konvensiyada qamrab olingan sohalardagi xalqaro hamkorlikni rag'batlantirish maqsadida:

a) Birlashgan Millatlar Òashkilotining ixtisoslashgan muassasalari, Bolalar jamg'armasi hamda Birlashgan Millatlar Òashkiloti Boshqa organlari ushbu Konvensiyaning ular vakolati doirasiga kiradigan qoidalarini amalga oshirishga doir masalalar muhokama qilinayotgan paytda vakil yuborish huquqiga egadirlar. Qo'mita Birlashgan Millatlar Òashkilotining ixtisoslashgan muassasalari, Bolalar jamg'armasi va boshqa vakolatli organlariga agar maqsadga muvofiq deb topsa, ularning tegishli vakolat doirasiga kiradigan masalalarda Konvensiyaning amalga oshirilishiga doir ekspertlar xulosasini taqdim qilishni

organlar, shu jumladan, BMÒ huzurida maslahatchilik maqomiga ega bo'lgan nohukumat tashkilotlar va BMÒning Qochoqlar ishlari bo'yicha Oliy komissari Boshqarmasi bilan hamkorlikda Qo'mitaga tegishli axborotni taqdim etishi hamda Konvensiyaning samarali ijro etilayotgani yuzasidan ma'lumotlar so'rab olishi mumkin.

taklif etishi mumkin. Qo‘mita Birlashgan Millatlar Òashkilotining ixtisoslashgan muassasalari, Bolalar jamg‘armasi hamda Birlashgan Millatlar Òashkiloti Boshqa organlariga o‘z faoliyat doirasiga kiradigan sohalarda Konvensiyaning amalga oshirilishi haqida ma'ruzalar taqdim qilishni taklif etishi mumkin;

b) Qo‘mita Birlashgan Millatlar Òashkilotining ixtisoslashgan muassasalari, Bolalar jamg‘armasi va boshqa vakolatli organlariga, agar maqsadga muvofiq deb topsa, ishtirokchi-davlatlarning texnik maslahat yoki yordam so‘ralgan yohud shunga ehtiyoj ko‘rsatib o‘tilgan har qanday ma'ruzalarini, shuningdek, Qo‘mitaning ana shunday iltimos va yoki ko‘rsatmalarga doir fikr-mulohaza va takliflarini, agar ular mavjud bo‘lsa, qayta yo‘llaydi;

c) Qo‘mita Bosh Assambleyaga o‘z nomidan Bosh kotibga bola huquqlariga taalluqli alohida masalalar yuzasidan tadqiqotlar o‘tkazishni taklif etishni tavsiya qilishi mumkin;

d) Qo‘mita ushbu Konvensiyaning 44- va 45-moddalariga muvofiq olinadigan axborotga asoslangan umumiy ahamiyatga molik taklif va tavsiyalar kiritishi mumkin. Umumiy ahamiyatga molik bunday taklif va tavsiyalar manfaatdor har qanday ishtirokchi-davlatga oldindan yo‘llanadi hamda ishtirokchi-davlatlarning fikr-mulohazalari bilan birgalikda, agar mavjud bo‘lsa, Bosh Assambleyaga ma'lum qilinadi.

III QISM

46-modda

Ushbu Konvensiya barcha davlatlar tomonidan imzolanishi uchun ochiqdir.

47-modda

Ushbu Konvensiya ratifikatsiya qilinishi zarur. Ratifikatsiya yorliqlari saqlab qo‘yish uchun Birlashgan Millatlar Òashkiloti Bosh kotibiga topshiriladi.

48-modda

Ushbu Konvensiya unga har qanday davlatning qo‘shilishi uchun ochiqdir. Qo‘shilish to‘g‘risidagi hujjatlar saqlab qo‘yish uchun Birlashgan Millatlar Òashkiloti Bosh kotibiga topshiriladi.

49-modda

1. Ushbu Konvensiya yigirmanchi ratifikatsiya yorlig‘i yoki qo‘shilish to‘g‘risidagi hujjat saqlab qo‘yish uchun Birlashgan Millatlar Òashkiloti Bosh kotibiga topshirilgan sanadan e'tiboran o‘ttizinchi kun o‘tgandan keyin kuchga kiradi.

2. Ushbu Konvensiyani ratifikatsiya qiladigan yoki unga qo‘shiladigan har bir davlat uchun yigirmanchi ratifikatsiya yorlig‘i yohud qo‘shilish to‘g‘risidagi hujjat saqlab qo‘yishga topshirilgan sanadan e'tiboran mazkur Konvensiya bunday davlat uni ratifikatsiya qilish yoki qo‘shilish to‘g‘risidagi hujjatni saqlab qo‘yishga topshirilgandan keyingi o‘ttizinchi kundan boshlab kuchga kiradi.

50-modda

1. Har qanday ishtirokchi-davlat Konvensiyaga tuzatish taklif qilishi va uni Birlashgan Millatlar Òashkiloti Bosh kotibiga taqdim etishi mumkin. Shundan so‘ng Bosh kotib taklif etilgan tuzatishni ishtirokchi-davlatlarga mana shu takliflarni ko‘rib chiqish va ularni ovozga qo‘yish maqsadida ishtirokchi-davlatlarning konferensiyasini chaqirish tarafdorimi, degan so‘rov bilan qayta yo‘llaydi. Agar mana shunday xabar yetkazilgan sanadan boshlab to‘rt oy mobaynida ishtirokchi-davlatlarning kamida uchdan bir qismi shunday konferensiyani chaqirishni yoqlab chiqsa, Bosh kotib bunday konferensiyani Birlashgan Millatlar Òashkiloti belgisi ostida chaqiradi. Bu konferensiyada ishtirok etayotgan va ovoz berishda qatnashayotgan ishtirokchi-davlatlarning ko‘pchiligi ovozi bilan qabul qilingan har qanday tuzatish tasdiqlash uchun Bosh Assambleyaga taqdim etiladi.

2. Ushbu moddaning 1-bandiga muvofiq qabul qilingan tuzatish uni Birlashgan Millatlar Òashkiloti Bosh Assambleyasi tasdiqlagandan keyin hamda ishtirokchi-davlatlarning uchdan ikki aksariyat qismi qabul qilgan taqdirda kuchga kiradi.

3. Òuzatish kuchga kirgandan keyin u mana shu tuzatishni qabul qilgan ishtirokchi-davlatlar uchun majburiy bo‘lib qoladi, boshqa davlatlar uchun esa ushbu Konvensiya qoidalari hamda ular qabul qiladigan keyingi har qanday tuzatishlar majburiy hisoblanadi.

51-modda

1. Birlashgan Millatlar Òashkiloti Bosh kotibi davlatlar tomonidan ratifikatsiya yoki qo‘shilish paytida bildirilgan e'tiroz matnini qabul qilib oladi hamda barcha davlatlarga yuboradi.

2. Ushbu Konvensiyaning maqsad va vazifalariga mos tushmaydigan e'tirozga yo‘l berilmaydi.

3. E'tiroz Birlashgan Millatlar Òashkiloti Bosh kotibiga yuborilgan tegishli bildirishnoma yo‘li bilan istalgan paytda olib tashlanishi mumkin, so‘ngra Bosh kotib bu haqda barcha davlatlarga xabar yetkazadi. Bunday bildirishnoma uni Bosh kotib qo‘lga olgan kundan boshlab kuchga kiradi.

52-modda

Har qanday ishtirokchi-davlatlar ushbu Konvensiyani Birlashgan Millatlar Òashkiloti Bosh kotibiga yozma ravishdagi bildirishnoma yuborish asosida bir tomonlama bekor qilish, Bosh kotib bildirishnomani olganidan keyin bir yil o‘tgach, kuchga kiradi.

53-modda

Birlashgan Millatlar Òashkiloti Bosh kotibi ushbu Konvensiyaning saqlovchisi etib tayinlanadi.

54-modda

Ushbu Konvensiyaning inglizcha, arabcha, ispancha, xitoycha, ruscha va fransuzcha asl nusxasi matnlari teng bir xillikka ega bo‘lib, saqlab qo‘yish uchun Birlashgan Millatlar Òashkiloti Bosh kotibiga topshiriladi.

Shuni tasdiqlash uchun quyida imzo chekkan vakolatli vakillar o‘zlarining tegishli hukumatlari tomonidan shunga yetarli darajada vakil qilingan bo‘lib, mazkur Konvensiyani imzoladilar.

Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasining
Milliy markazi va O'zbekiston bolalar jamg'armasi
bola huquqlari to'g'risida konvensiyani
o'zbek tilida nashr etishda ko'rsatgan amaliy yordami uchun
YUNISEFning O'zbekistondagi vakolatxonasi boshlig'i
Brenda Vigo xonimga va jamoatchilik bilan aloqalar
bo'yicha bo'limi xodimlariga minnatdorchilik bildiradi.

YUNISEF, 2003.

Inson huquqlari bo'yicha
O'zbekiston Respublikasi
Milliy markazi 2003.

O'zbekiston bolalar jamg'armasi.

BOLA HUQUQLARI TO'G'RISIDA KONVENSIYA

Muharrir G'. Mirzayev.
Rassom Sh. Odilov.
Kompyuter ustasi L. Soatova

Bosishga ruxsat etildi 3. 11. 2003.
Bichimi 60 x $84/_{16}$. Adadi 500. Buyurtma 3/11.
Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi
Milliy markazi bosmaxonasi.
Òoshkent, Mustaqillik 5/3.